

*Євген Громов,
кандидат педагогічних наук,
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського*

ІНШОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ІНДИКАТОР ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Інтеграція України у Європейський і світовий освітній та інформаційний простір зумовлює пошук нових шляхів формування особистості сучасного педагога, здатного вільно орієнтуватись у багатомовному полікультурному середовищі, повністю усвідомлюючи його цілі та ідеї, одночасно втілюючи його цінності в особистісній життєвій позиції та гідних зразках цивілізаційної поведінки в процесі взаємодії з представниками інших професійних спільнот як в нашій країні, так і на міжнародному рівні. У зв'язку з цим перед системою вищої педагогічної освіти України постає комплекс проблем і завдань, які, зокрема, включають: підвищення іншомовної компетентності фахівця; розвиток аксіологічних установок особистості шляхом її збагачення універсальними та національно-специфічними цінностями вітчизняної та інших культур; посилення загальнокультурного змісту освіти, пов'язаного із розумінням мовного й культурного розмаїття, поліфонічним світоглядом, що передбачає гармонізацію знань, почуттів, творчих дій. Виникає необхідність розширення комунікативного діапазону викладача за рахунок інтенсифікації взаємодії з представниками інших культур, а також підвищення якості підготовки фахівців на основі інтегративних професійних компетенцій.

У контексті мовно-культурної глобалізації вирішення означених проблем передбачає формування в сучасного педагога здатності чітко орієнтуватись у світовому професійному просторі. Одним із засобів досягнення мети є розвиток іншомовної комунікативної компетентності, яка являє собою функціональні навички не лише розуміти іноземну мову, але й адекватно сприймати погляди та судження представників інших культур, відповідно вибудовуючи модель власної комунікативної поведінки, попереджаючи можливі конфліктні ситуації, визнаючи право на існування інших цінностей, норм поведінки тощо. Наявність

цих навичок сприяє адаптації фахівця до швидкозмінних умов життя, долучає до світових стандартів виробничих відносин, збільшує можливість професійної самореалізації на основі комунікативності, створює підґрунтя для професійної мобільності і, як результат, робить фахівця максимально затребуваним на будь-якому ринку праці.

Розширення міжнародної співпраці та інтенсифікація академічного обміну вимагає від сучасного педагога принципово нового рівня володіння іноземними мовами, на якому іноземна мова – не просто засіб спілкування, а потужний інструмент професійної міжкультурної комунікації. Наявність високого рівня володіння іноземними мовами зазначається серед ключових компетентностей у державних документах, зокрема: Національній доктрині розвитку України в XXI столітті, законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній програмі вивчення та популяризації іноземних мов «Speak Global – Go Global», у Концепції «Нової української школи». Необхідність посилення ролі іноземних мов у процесі еволюції світогляду, переосмислення цінностей, духовного самовдосконалення особистості на засадах людиноцентризму, вироблення цивілізованих типів поведінки підкреслюються рішеннями ЮНЕСКО та Ради Європи. У «Педагогічній конституції Європи» першою серед основних компетентностей, якими має володіти вчитель XXI століття, також зазначена саме комунікативна компетентність.

Новий рівень затребуваних якостей випускника педагогічного ЗВО спрямований на усунення кадрового дефіциту, відповідає запитам XXI століття та націлює на формування в нього компетенцій, що поєднують не лише знання та уміння, а й мотиваційну, афективну, ціннісну та соціально-поведінкову складові. Результатом традиційної практики в галузі професійно-орієнтованого викладання іноземних мов є той факт, що в процесі іншомовної комунікації навіть у фахівців, які відносно добре володіють іноземною мовою, виникають певні труднощі із розумінням сутності іншомовної професійної комунікації через недостатню обізнаність щодо норм і цінностей, які притаманні культурі інших країн, а також не сформованості полікультурного світогляду, особистісних

поведінкових якостей, необхідних для ефективного спілкування в міжкультурному середовищі.

Отже, в Україні виникли суперечності між: 1) потребою у фахівцях, здатних здійснювати іншомовну професійну діяльність на міжнародному рівні, та відсутністю дидактичної системи їх підготовки; 2) високим покликанням педагога як носія гуманістичних цінностей та недостатньою сформованістю цих цінностей в його свідомості; 3) одномірним, монокультурним світоглядом педагога і вимогами глобально-орієнтованого світу до полікультурної переорієнтації системи його поглядів; 4) вузьким комунікативним спектром педагога та потребою володіння великою кількістю професійних комунікативних навичок на рівні компетенції; 5) фрагментованою професійною підготовкою та необхідністю цілісного особистісного розвитку; 6) швидкою деактуалізацією змісту сьогоденної підготовки педагогів і необхідністю формування в них таких знань, навичок, умінь і поведінкових моделей, які будуть особливо актуальними у майбутньому.

На нашу думку, оволодіння професійно-орієнтованою іншомовною комунікативною компетентністю в педагогічній сфері можливе за умови синергетичної взаємодії базових лінгвістичних, культурологічних, педагогічних компетенцій в поєднанні із мотиваційними, когнітивно-операційними, емоційно-чуттєвими та поведінковими аспектами розвитку особистості педагога. Для забезпечення практичної реалізації цієї ідеї в іншомовному професійному контексті, зокрема, необхідно: 1) формування мотивації до збагачення іншомовного міжкультурного комунікативного досвіду шляхом занурення в штучні ситуації, що підкреслюють відмінності культурних цінностей, задля виховання поваги та неупередженого ставлення до цих відмінностей, із подальшим подоланням стереотипів і встановленням професійних контактів та відносин; 2) формування когнітивної основи, що передбачає здатність усвідомити загальне та специфічне в культурно-мовних картинах світу шляхом порівняння, осмислення, прийняття культурно-специфічних відмінностей, що втілюються у нормах, цінностях, поведінкових зразках у контекстах професійної педагогічної діяльності, що дозволяє

подолати етноцентризм і посилити адаптивні механізми інтеграції в освітнє іншомовне середовище; 3) формування толерантних моделей поведінки на основі здатності розуміти думки інших, гнучкості мовних і немовних засобів, некатегоричних суджень; 4) формування іншомовної комунікативної компетентності на основі технологій крос-культурного аналізу та коментування профільних автентичних текстів, контекстного спостереження, тренінгових технологій рефлексивності, методів аналізу професійних інцидентів, вирішення професійно-значущих ситуацій-кейсів, прийомів асоціативного розгортання професійних перспектив, аналізу культурно-маркованих іншомовних засобів.

Рівнями сформованості іншомовної комунікативної компетентності пропонуємо вважати елементарний, достатній, просунутий, а критеріями сформованості – мотиваційний (спрямованість на професійний розвиток), когнітивний (знання комунікативних стратегій, тактик, дискурсивних умінь), функціональний (оволодіння лінгвосоціокультурними нормами вербальної та невербальної комунікації, варіювання комунікативними засобами та регуляція мовної поведінки адекватно до професійної ситуації). Зрозуміло, що лише досягнення просунутого рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності є індикатором готовності педагога до професійної мобільності.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 р. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Закон України «Про освіту». Законодавчі акти України з питань освіти: За станом на 1 квітня 2004 року. Верховна Рада України; Комітет з питань науки і освіти / І. Р. Юхновський (ред.-упоряд.). Офіційне видання. К. : Парламентське вид-во, 2004. С. 21-52.
3. Концепція «Нова українська школа». URL : <http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczyia.pdf>
4. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті : проект. К. : Шкільний світ, 2001. 24 с.
5. Педагогічна Конституція Європи. URL : <http://yspu.org/images/0/00/Frankfurt2013.pdf>
6. Плужник И. Формирование межкультурной коммуникативной компетенции студентов гуманитарного профиля в процессе профессиональной подготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Тюмень, 2003. 335 с.
7. Speak Global – Go Global: англійська мова в системі середньої освіти. Матеріали круглого столу НАПН України від 9 червня 2015 р. URL : www.naps.gov.ua/ua/press/releases/703/ – Назва з екрана.